

Óbor és új tömlő

Az Egyházi Könyvtárak Egyesülete (EKE) idén harmincéves lesz. A szervezet megalakulását megelőző időszakról, az egyházi könyvtárak mostani helyzetéről és kihívásairól az EKE elnökével, **Bálint Ágnessel** beszélgettünk.

Tekintsünk vissza egy kicsit a múltba! Mi történt az elmúlt évtizedekben az egyházi könyvtárakkal? Melyek azok a főbb mérföldkövek, amelyeket megemlítené?

2011 óta dolgozom egyházi könyvtárban, a korábbi időszakra vonatkozó ismereteim szakirodalmi forrásokból, illetve azokból a történetekből származnak, amelyeket idősebb kollégák meséltek el. Esetünkben mindkettő nagyon fontos, mert vannak olyan korszakok, amelyeknek részletes és hiteles feldolgozása csak a közelmúltban kezdődött el. Pontosan a rendszerváltás körüli időszak az, amely túl közel van ahhoz, hogy elfogulatlanul értékelni lehessen – vagyis, hogy ne olyan ismérvek mentén írjuk le, amelyek eleve torzítani fogják az egyházi könyvtárakról kapott képet. Mert mit jelent a szakmaiság azokban a könyvtárakban, amelyeknek a tulajdonosi, fenntartói köre finoman szólva eleve mellőzött volt ideológiai-politikai alapon, és annak is örülhettek, hogy egyáltalán fennmaradtak? Nem úgy, mint az államosításakor és a szerzetesrendek feloszlásakor bezárt, széthordott vagy megsemmisítésre került gyűjtemények. Közismert, hogy 1989 előtt az egyházi könyvtárak többnyire csendben, a nyilvánosság számára homályban, alulfinanszírozva, örökségük fejlesztése helyett a pusztta megőrzéssel küszködve működtek. A gyűjteményépítés akkori hiátusait nem lehet pótolni, még teológiai, teológiatörténeti szempontból is foghíjasak maradnak a gyűjteményeink, az elmúlt korszak

nyomait nem lehet elfedni. De az egyházi könyvtárak helyzetében a huszadik században bekövetkezett kényszerű átalakulást igazából akkor lehet megérteni, ha még korábbra tekintünk vissza, ugyanis a második világháború előtt az oktatási rendszer nagymértékben az egyházak által fenntartott iskolák tevékenységén nyugodott. A könyvtárak társadalmi súlyát és hatását mutatja az a statisztikai adat, mely szerint 1931-ben az egyházi könyvtárak száma az összes könyvtár egynegyedét tette ki, és miközben 42 településen kizárólag egyházi könyvtár működött, csupán 15 olyan települést tartottak számon, ahol kizárólag nem egyházi könyvtár működött.

A könyvtároskollégák szempontjából mit lehet mérföldkőként kiemelni az említett időszakból?

Kiemelendő, hogy amikor az egyházakra nehezedő politikai nyomás csökkent az elmúlt rendszerben, tíz nagyobb egyházi könyvtár a könyvtárak státuszát minősítő 1976-os törvényi szabály alapján kérhette gyűjteményeinek „tudományos könyvtárként” való elismerését, és ennek megfelelően a kutatók számára igény szerint elérhető, félig nyilvános magánkönyvtárként működtek. Azt is szükséges megemlíteni, hogy ez a nyilvánosság szempontjából „lappangó” korszak könyvtárosi szempontból ideális volt a gyűjteményeink elmélyült megismerése, kutatói szintű feldolgozása számára. Olyanok voltak, lettek könyvtárosok abban az időben, akik mai szóval interdiszciplinárisan kiterjedt és ugyanakkor az egyházi kultúra egészébe beágyazott ismeretekkel és műveltséggel rendelkeztek, vagy legalábbis volt idejük és alkalmuk ezt kiművelni magukban. Ezt a fajta erudíciót a továbbiakban is szeretnénk fenntartani, az újabb nemzedékekben kimunkálni, jellemzően ezért vannak például kutatói státuszok a nagyobb egyházi gyűjteményekben, melyek így kutatói műhelyként is működnek.

Hova jutott el az indulás óta az épp 30 éves szervezet? Hol van ma a helye az egyházi könyvtáraknak a magyar könyvtári rendszerben?

A szervezetünket 1994-ben 23 kezdemé-

nyező, elszánt kolléga alapította: önként, elhivatottságból, az egymásnak való segítségnyújtás szándékával, illetve azzal a célkitűzéssel, hogy – érdekképviselő helyett úgy mondanám – közösen, bölcsen élhessenek a rendszerváltás utáni lehetőségekkel. Végeredményben azért, hogy a magyarországi könyvtárak térképére újra felkerüljenek az egyházi gyűjtemények. Különböző felekezetekhez tartoztak, de munkájukat ökumenikus szellemben végezték. Azt hiszem, eredeti céljukat sikerült is elérniük, könyvtáraink szerves részei lettek a közgyűjteményi-könyvtári ökoszisztémának: rendszeresen jelen vagyunk

szakmai rendezvényeken, pályázatokon, részt veszünk az országos dokumentumellátásban, az oktatási rendszernek újra minden szintjén képviselve vagyunk. Bekapcsolódtunk a szakfelületi munkába, egy tagkönyvtárunk kétszer is elnyerte a Minősített Könyvtár címet. A tagkönyvtárakban dolgozó kollégák közül többen a MKE-ben is aktív tagok, vagy az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiumának munkájában vesznek részt. Szakmai napjaink, konferenciáink nyitottak nem egyházi könyvtárban dolgozó kollégák előtt is, és örömmel mondhatom, hogy szívesen látogatják ezeket. Rendezvényeink a létszám általában kisebb, mint más országos szervezetek rendezvényein, ezért meghittebb beszélgetésekre, bizalmasabb szakmai eszmecserékre kerül sor. Fontos a párbeszéd: „szomszédoláshoz” nevezett programjaink kifejezetten egy-egy könyvtár (és természetesen az ott folyó munka egyediségének) megismerését tűzik ki célul, egyházi és nem egyházi könyvtárakat egyaránt célba vesszünk, és minden könyvtároskollektívára számunkra meghirdetjük. Az együttműködés mára már szakmai témák, feladatok mentén zajlik, függetlenül attól, hogy ki milyen könyvtárt képvisel, így azt hiszem, egyénileg és intézményileg is beleszövődünk a magyar könyvtári rendszerbe. Dr. Koltay Klári, a debreceni egyetemi

könyvtár egykori igazgatóhelyettese meglepetten mondta egyszer, amikor egy EKE-konferenciáról együtt Debrecen felé autóztunk, hogy „én nem is tudtam, hogy ennyi egyházi könyvtárost ismerek”. Nemzetközi szervezetekkel is élő kapcsolataink vannak. Az európai teológiai könyvtárak egyesületének (BETH) éves konferenciáján többször előadással vettünk részt.

A német katolikus teológiai könyvtárak munkaközösségével, az AKThB-val, továbbá az Európai Kutatókönyvtárak Konzorciumával, a CERL-lel is van kapcsolatunk. Stabil, jól működő egyesületnek tartom az

EKE-t, melynek úgy sikerült professzionalizálnia az évek során, hogy közben a tagok nem veszítették el az őszinte kíváncsiságot és tiszteletet egymás iránt, amellyel kezdetben az egyesületet létrehozták.

Az EKE-nek jelenleg 60 körül a taglétszáma. Mennyire nehéz vagy könyvnyű összefogni ennyi és ilyen sokféle könyvtárat a szervezetnek?

Az egyesület inkább lehetőség, mint kötelesség.

Szabadon élhetnek vele a tagok, nem erőltetjük magunkat senkire. Tagkönyvtáraink önálló célkitűzések mentén működnek. De ahogy a családban is van, a teherhordozás, a felelősségvállalás mértéke is különböző, érthető módon nagyobb könyvtáraink sokszor több munkaórát vagy infrastruktúrát tudnak felajánlani az egyesületi tevékenység céljaira. A sokféleségünk miatt a tagok közötti kapcsolódási lehetőségek is többfélék: van, amikor a felekezet mentén, van, amikor a könyvtártípus mentén, van, amikor témák mentén lehet és produktív kapcsolódni és együttműködni. Az egyesület létezésével és programjaival ezeket a szabad kapcsolódásokat hivatott előmozdítani az ismerkedéstől, a kapcsolatfelvételen át a szakmai tapasztalatok átadásáig. Ugyanakkor átgondolt és kiegyensúlyozott rendszere van az egyesület vezetésének, amely szerint a felekezetek rögzített sorrend és arány szerint adják a tisztségviselőket, illetve vállalják a házi-

„Stabil, jól működő egyesületnek tartom az EKE-t, melynek úgy sikerült professzionalizálnia az évek során, hogy közben a tagok nem veszítették el az őszinte kíváncsiságot és tiszteletet egymás iránt, amellyel kezdetben az egyesületet létrehozták”

vállalás is egy irányba tereli a kisebb-nagyobb tagkönyvtárakat.

A munkatársi háttér milyen jelenleg a tagintézményekben? Mennyire megoldott az utánpótlás?

Nehéz ezt megválaszolni, nagyon különbözőek vagyunk, sokféle humánpolitikai irányt látunk egyszerre megvalósulni tagintézményeinkben.

Az utánpótlás kérdése pontosan olyan nehéz, mint más könyvtáraknál. Az okok ismertek. Örvedetes, hogy az elmúlt évtizedekben egyre több lett a könyvtári szakirányú végzettséggel rendelkező kolléga közöttünk, ugyanakkor állományaink sajátossága miatt sok más szakterületen már tapasztalatot szerzett kollégát tudunk kiváló eredménnyel foglalkoztatni. Azok a könyvtárak vannak szerencsés helyzetben, ahol a fenntartó maximálisan megbízik a könyvtári szakirányú végzettséggel rendelkező vezetőben, illetve ahol nem egy személyben kénytelenek megtalálni a könyvtári szakfeladatokhoz szükséges összes ismeretet és kompetenciát.

„Távlati feladatunknak tartjuk, hogy egyesületünk közös katalógusán keresztül az egész magyarországi teológiai, vallástudományi irodalmat azokba a nemzetközi szakirodalmi adatbázisokba csatornázzuk, amelyekre e területek művelői ma is támaszkodnak”

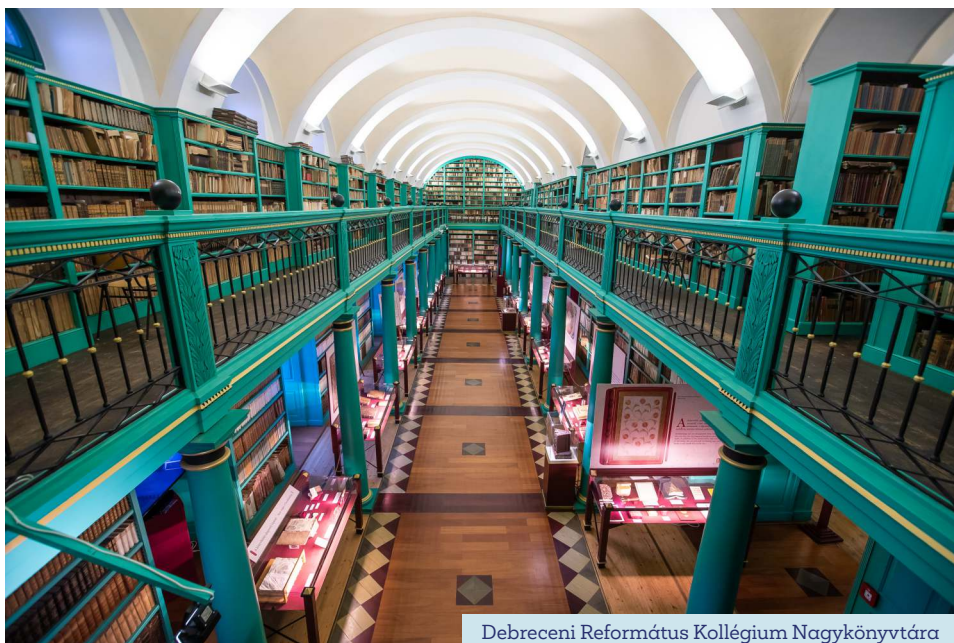
Melyek a szervezet legfontosabb feladatai, kihívásai napjainkban? Milyen rövid és hosszú távú tervei vannak az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének?

Az alapítók közül már egyre kevesebben aktív korúak, egyfajta nemzedékváltás zajlik egyesületünkben. A most tisztséget viselőknek fel kell vállalniuk a híd szerepet, azaz már most kell dolgoznunk azon, hogy fiatalabb kollégáinkat megnyerjük az önkéntes egyesületi munka számára. Szeretnénk továbbá megelőzni azt, hogy még na-

gyobbra nyíljon az olló tagkönyvtáraink között az adottságok és a lehetőségek vonatkozásában. Elsősorban a továbbképzések területén tudunk segíteni. Nem véletlenül kezdtük el archiválni az egyesület rendezvényein elhangzó előadásokat, így azok is részesülhetnek ezekből, akik egy személyes könyvtárban dolgoznak, és nem tudnak személyesen részt venni eseményeinken. Szorgalmazzuk és támogatjuk a munkacsoportok kialakítását, hogy az azonos munkakörben dolgozók tudjanak egymásra támaszkodni, a szakmai tapasztalat hatósugarát így tudjuk a leginkább kiterjeszteni. Terveink között szerepel a teológiai tudományok rendszerének,

alapismereteinek oktatását célzó tananyag vagy tanfolyam kidolgozása, hogy a teológiai végzettségűek csökkenő számát tagkönyvtáraink ellensúlyozni tudják. Szervezetként fontos célnak tartjuk, hogy minél több könyvtárat bekapcsoljunk a metaadatszerébe a közös katalógusunkon keresztül. Sőt, nemcsak az összes tagkönyvtár bekapcsolását tartjuk elképzelhetőnek, hanem akár nem egyesületi tag intézmények vagy nem egyházi könyvtárak teológiai, vallástudományi jellegű állományának adatait is. Távlati feladatunknak tartjuk, hogy egyesületünk közös katalógusán keresztül az egész magyarországi teológiai, vallástudományi irodalmat azokba a nemzetközi szakirodalmi adatbázisokba csatornázzuk, amelyekre e területek művelői ma is támaszkodnak. Ebben az egyházi felsőoktatás és az egyházi kiadók a legjelentősebb partnereink. Miközben figyelünk a lehetőségekre, és igyekszünk lépést tartani az információtechnológiai fejlesztésekkel, a szó legjobb értelmében konzervatívak is vagyunk. Klasszicista vagy barokk teremkönyvtáraink, gyűjteményünk a maguk tárgyi szépségében megőrzendők. Óvatosak vagyunk a modernizálással, ismerünk olyan több száz éves épületet, ahol a relatív páratartalom alig ingadozik egész évben, miközben nincs két egyforma méretű ablak az egész épületben. De ne csak az épített örökségre gondoljunk. A teológiai klasszikusok szintén örök kortársaink, nem avuló kutatási témák, és az egyházi élet dinamikájára is hatással tudnak lenni. Egyházi könyvtárként az is a feladatunk, hogy ezt a gazdag szövegörökséget minél szélesebb társadalmi körben ismertté tegyük, megtaláljuk a módját annak, hogy az olvasás valahogyan mindig kapcsolódjék a szent olvasás hagyományához, magán- és szakmai életünk eredője egyaránt a könyvek könyve, a Szentírás irányába mutasson.

Szeifer Csaba

Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtára

Fotó: Derencsényi István